

KRZYSZTOF KRASZEWSKI

O systemie szkolnym i edukacji ogólnotechnicznej niemieckojęzycznej społeczności kantonu Gryzonia

On Schooling System and General Technical Education in German-speaking Community in the Canton of Grisons

ORCID: 0000-0000-0000-0000, doktor habilitowany, profesor UP, Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie, Polska

Streszczenie

Na początku artykułu przedstawiono zwięzłą charakterystykę kantonu. Następnie autor dokonał krótkiego opisu funkcjonującego w tym kantonie systemu szkolnego. W trzeciej części opracowania przybliży czytelnikowi wybrane aspekty edukacji ogólnotechnicznej realizowane głównie przez przedmiot *Textiles und Technisches Gestalten*.

Słowa kluczowe: system szkolny, kształcenie ogólne, edukacja ogólnotechniczna

Abstract

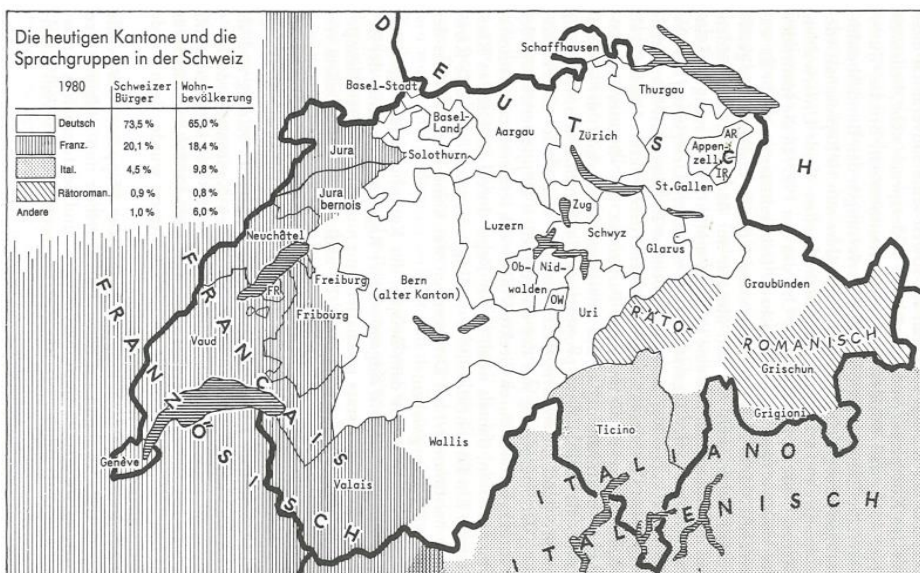
The article starts with a concise representation of the canton. Then, the authors shortly describes its schooling system. The third part focuses on chosen aspects of general education covered mostly on „textile and technical design” class.

Keywords: school system, general education, general technical education

Wstęp

Gryzonia (w języku niemieckim: *Graubünden*, we francuskim: *Grisons*, we włoskim: *Grigioni*, w retoromańskim: *Grischun*) jest największym szwajcarskim kantonem. Jest położona na wschodzie kraju i graniczy z Liechtensteinem, Austrią i Włochami. Baer, charakteryzując ten kanton, zwraca uwagę, że Gryzonia przystąpiła do Konfederacji (jako piętnasty kanton) dopiero w 1803 r. Przedtem funkcjonowała jako samodzielna republika w południowo-wschodnich Alpach między zachodnią Austrią i Włochami. Dysponowała ona własną strukturą terytorialną z posiadającymi autonomię i własną flagę okręgami. Dzięki takiej organizacji wcześniej rozwinęła się na tym terenie samodzielna administracja regio-

nalna. Autor zauważa, że tutaj rozpoczynają swój bieg dwie znane rzeki: Ren i Inn. Zwraca uwagę, iż tutejszy krajobraz charakteryzują liczne górskie szczyty i doliny. Kanton bywa nazywany krajem 150 dolin. Obok gospodarki alpejskiej w nasłonecznionej, południowej jego części powstały liczne winnice i sady owocowe. Baer zaznacza, że we wcześniejszych czasach wiele osób zamieszkujących te tereny w poszukiwaniu lepszych warunków życiowych opuszczało swoją ojczyznę. Kierowali się oni głównie do miejskich ośrodków europejskich, przyczyniając się również do ich rozwoju. Odnotowuje, że jedna z pierwszych kawiarni na krakowskim rynku (*Redolfi*) powstała z inicjatywy przybysza z tych stron. Dzisiejsza Gryzonia cieszy się stabilnością i dobrobytem. Autor podkreśla, że takie jej miasta, jak St. Moritz (*top of the world*) czy Davos (*world economic forum*), są znane daleko poza granicami Szwajcarii (Baer, 2005, s. 370–373).

Rysunek 1. Grupy językowe w poszczególnych kantonach Szwajcarii

Źródło: Im Hof (2001), s. 118.

Gryzonia zajmuje powierzchnię 7105 km² i liczy około 200 tys. mieszkańców. Stolicą, a zarazem największą miejscowością i siedzibą biskupstwa jest Chur (w języku francuskim: *Coire*, włoskim: *Coira*, retoromańskim: *Cuira*). Położone w dolinie Renu, w niemieckojęzycznej części kantonu, jest najstarszym miastem Szwajcarii. Liczy 37 tys. mieszkańców. W mieście rozwinął się przemysł precyzyjny i spożywczy. Chur stanowi też ważny węzeł komunikacyjny. Miasto posiada dobre połączenia kolejowe i autostradowe z innymi kantonami. Jest również dobrze skomunikowane z różnymi miejscowościami Gryzonii. Stąd

wyrusza znany na całym świecie widokowy pociąg Bernina Express. Jego trasa wiedzie przez St. Moritz przełęczą Bernina do włoskiego Tirano. Drugi popularny w świecie turystycznym pociąg to Glacier Express. Kursuje on między St. Moritz i Zermatt. W nazwie Gryzonii tkwi aspekt historyczny. Wywodzi się ona od koloru strojów członków Szarej Ligi (*Grauer Bund*). Językami urzędowymi kantonu są: niemiecki, retoromański i włoski. Jest to jedyny kanton, w którym występują aż trzy języki urzędowe. Najwięcej osób (76%) posługuje się językiem niemieckim. Na drugim miejscu jest język retoromański, którym posługuje się 14% ludności kantonu. Najmniej osób w tym kantonie (10%) używa języka włoskiego (<https://www.grisun.ch/graubuenden>).

Wymieniając język retoromański, warto za Fisher wspomnieć, iż pierwsze osady w dolinach górskich obecnej Gryzonii tworzyli Retowie, którzy byli pochodzenia celtyckiego. Jak podaje autorka, językiem tym posługuje się obecnie 70 tys. mieszkańców w Engadynie dolnej oraz w Engadynie górnej. Język ten przetrwał w wyniku naturalnej izolacji mieszkańców spowodowanej uwarunkowaniami geograficznymi. Fisher (2008, s.108) zaznacza, że w 1938 r. przyjęto poprawkę do konstytucji nadającą temu językowi status języka narodowego, a w 1966 r. podniesiono go do rangi oficjalnego. Jak podaje Im Hof, dawni mieszkańcy Alp trudnili się uprawą roli. W pierwszym rządzie dążyli do samowystarczalności. Gospodarując w trudnych warunkach górskich, starali się zaopatrzyć swoje rodziny w podstawowe produkty umożliwiające im codzienną egzystencję. Wraz z rozwojem komunikacji i powstającymi rynkami zbytu przedstawiali się stopniowo na hodowlę bydła i gospodarkę alpejską. Sery, masło i inne produkty rolne zaczęli dostarczać do osiedli miejskich. Obszary alpejskie przekształcały się coraz bardziej w tereny pasterskie. Im Hof zaznacza, iż pasterstwo nie wymagało już trudu tak wielu ludzi jak uprawa roli. Dlatego też część śmielszych, bardziej obrotnych osób zaczęła podejmować pracę najemną. Budowa powiązań komunikacyjnych między najważniejszymi alpejskimi miejscowościami stworzyła szczególnie korzystne polityczne i ekonomiczne możliwości ich rozwoju (Im Hof, 2001, s. 23). Baer podkreśla, że po II wojnie światowej nastąpił gospodarczy rozkwit kantonu, a wraz z nim rozwój turystyki masowej. Dzięki sportom narciarskim rozwinął się przemysł turystyczny, który stał się jednym z głównych sektorów miejscowej gospodarki. Autor zaznacza, że nigdzie w Szwajcarii nie ma tylu miejsc noclegowych co w Gryzonii (Baer, 2005, s. 376). Na oficjalnej internetowej stronie kantonu zawarto słowa pisarza i polityka Zchokke, który w połowie XIX w. zauważył, jakoby Gryzonja była odwierciedleniem całej Szwajcarii (*Eineeigene Schweiz in der Schweiz*). Podkreśla się nie tylko jej różnorodność kulturową i językową, lecz również przyrodniczą. Wskazuje się na 615 jezior występujących na jej terenie oraz ponad 900 górskich szczytów. Odnotowano także fakt, iż ponad 41% jej obywateli mieszka powyżej 1000 m n.p.m. Największą górą o wysokości 4049 m n.p.m jest Piz

Bernina (<https://www.gr.ch/DE/kanton/Seiten/Ueberblick.aspx>). W artykule zostanie dokonana ogólna charakterystyka systemu szkolnego społeczności niemieckojęzycznej w tym kantonie z uwzględnieniem treści i form realizacji edukacji ogólnotechnicznej jako jej komponentu.

Charakterystyka struktury systemu szkolnego

Według kantonalnej ustawy szkolnej (*Schulgesetz*) za szkolnictwo powszechne odpowiedzialne są władze kantonalne i gminne. Organem prowadzącym szkołę jest gmina. Podkreślono, że szkoła powszechna (*Volksschule*) w procesie wychowania, uwzględniając językowe i kulturowe osobliwości wspólnoty, jest zorientowana na kształtowanie się postaw uczniów w duchu chrześcijańskich, humanistycznych i demokratycznych wartości. Szkoła wspiera osobowy rozwój wychowanków, nabywanie przez nich społecznych kompetencji z myślą o odpowiedzialnym zachowaniu wobec innych członków wspólnoty i środowiska. Szkoła wspiera i uzupełnia wychowanie w rodzinie. W szkole powszechnej uczniowie nabywają i rozwijają podstawowe wiadomości i kompetencje, które umożliwią im uczenie się przez całe życie oraz odnalezienie swojego miejsca w społeczeństwie i w życiu zawodowym. Zaznaczono, że szkoła uwzględnia zainteresowania uczniów, ich szczególne potrzeby rozwojowe oraz uzdolnienia i przynależność językową. Szkoła powszechna obejmuje: stopień przedszkolny, elementarny i etap pierwszy stopnia II (*Kindergartenstufe, Primarstufe, Sekundarstufe I*). Czas realizacji poszczególnych stopni edukacyjnych uzależniony jest od indywidualnego rozwoju ucznia. Stopień przedszkolny trwa 2 lata. Podkreślono, iż przedszkole wspiera rozwój fizyczny, umysłowy, społeczny i emocjonalny dzieci, wzbogaca ich przeżycia i doświadczenia otaczającego świata. Uczęszczanie dziecka do przedszkola odbywa się na zasadzie dobrowolności. Organ prowadzący ma uprawnienia zarządzenia obowiązkowej edukacji przedszkolnej dla dzieci obcojęzycznych. Nauka na stopniu elementarnym trwa 6 lat. Celem jest przygotowanie uczniów do dalszych etapów kształcenia. Etap pierwszy stopnia II trwa 3 lata. Wyróżnia się w nim dwa rodzaje szkół: *die Realschule* i *die Sekundarschule*. Pierwsza z nich pogłębia i poszerza wiedzę i umiejętności uczniów nabyte w dotychczasowej edukacji i przygotowuje uczniów do podjęcia kształcenia zawodowego. Zadaniem drugiej jest również pogłębienie i poszerzenie wiedzy i umiejętności uczniów nabytych w procesie dotychczasowej edukacji. Jej celem jest jednak przygotowanie uczniów zarówno do podjęcia kształcenia zawodowego, jak i dalszego kształcenia ogólnego.

Prawo oświatowe mówi, iż każde dziecko zamieszkujące w kantonie ma prawo do publicznej szkoły powszechnej. Edukacja na stopniu elementarnym (*Primarstufe*) i etapie pierwszym szkoły stopnia II (*Sekundarstufe I*) jest obowiązkowa. Obowiązek szkolny może być również realizowany w instytucjach kształcenia specjalnego, szkołach prywatnych i przez prywatne nauczanie. Zapi-

sane jest, iż dzieci, które do 31 grudnia ukończą piąty rok życia, mogą w tym samym roku kalendarzowym rozpocząć edukację przedszkolną. Dzieci, które do 31 grudnia ukończą siódmy rok życia, podejmują wraz z rozpoczęciem roku szkolnego w tym samym roku kalendarzowym naukę w szkole elementarnej (*Primarstufe*). Liczba uczniów w klasie nie powinna przekraczać 24 ani też być mniejsza niż pięciu. Zaznaczono, iż obowiązek szkolny z reguły trwa 10 lat szkolnych. Rok szkolny obejmuje 39 tygodni. Zajęcia szkolne trwają od poniedziałku do piątku. Uczniowie, którzy wcześniej ukończą klasę IX, z mocy prawa są zwolnieni z obowiązku uczęszczania do szkoły powszechnej (*Volksschule*). Edukacja w szkole powszechnej jest bezpłatna. Organ prowadzący jest zobowiązany do organizacji i finansowania transportu dzieci do szkół. Uczniowie są regularnie oceniani. Na koniec każdego semestru otrzymują oni oceny z poszczególnych przedmiotów. Uczniowie dwóch pierwszych klas szkoły elementarnej otrzymują ocenę opisową (https://www.gr-lex.gr.ch/frontend/versions/.../download_pdf_file?).

Proces edukacji podzielony został na trzy cykle. Cykl pierwszy (*1. Zyklus*) obejmuje 2-letnie przedszkole (*Kindergarten*) oraz klasę I i II stopnia I (*Primarstufe*). Cykl drugi (*2. Zyklus*) obejmuje cztery kolejne klasy stopnia I: klasę III, IV, V i VI. Cykl trzeci (*3. Zyklus*) obejmuje wszystkie trzy klasy etapu pierwszego stopnia II (*Sekundarstufe I*) (https://www.gr.ch/DE/institutionen/verwaltung/ekud/avs/Volksschule/Lektionentafeln_ab_2018_19_VV_de.pdf). Pierwszym językiem obcym w retoromańskich i włoskojęzycznych szkołach elementarnych (*Primarschulen*) jest język niemiecki. Pierwszym językiem obcym w szkołach niemieckojęzycznych jest język włoski. Nauczanie języków rozpoczyna się w klasie III. Języka angielskiego uczniowie zaczynają się uczyć od klasy V. Organ prowadzący może podjąć decyzję, iż w niemieckojęzycznych szkołach elementarnych może być wprowadzona nauka języka retoromańskiego. Możliwa jest też oferta nauki jednego z tych języków z grupy przedmiotów do wyboru. Organ prowadzący może postanowić, iż w tych przypadkach nauka języka retoromańskiego rozpocznie się już w klasie I. Na etapie pierwszym szkoły stopnia II (*Sekundarstufe I*) uczniowie uczą się jako obcego przynajmniej jednego języka kantonálního i angielskiego (https://www.gr-lex.gr.ch/frontend/versions/.../download_pdf_file?).

Edukacja ogólnotechniczna w szkole powszechnej

Wiodącym przedmiotem w zakresie edukacji ogólnotechnicznej w szkole powszechnej (*Volksschule*) jest *Textiles und Technisches Gestalten* (zajęcia tekstylne i techniczne). Wraz z *Bildnerisches Gestalten* (zajęcia plastyczne) tworzy one czwarty obszar edukacyjny o nazwie *Gestalten*. W tygodniowej siatce godzin na realizację zajęć z tego przedmiotu w klasie I i II przewidziano po 2 godziny. W klasie III i IV zwiększono tygodniową liczbę do 3 godzin. W dwóch

ostatnich klasach cyklu drugiego, stopnia I (*Primarstufe*), czyli w klasie V i VI, czas realizacji zajęć z tego przedmiotu wynosi 2 godziny w tygodniu. Również 2 godziny tygodniowo zajęć z *Textiles und Technisches Gestalten* przewidziano we wszystkich trzech klasach cyklu trzeciego (*Sekundarstufe I*) (https://www.gr.ch/DE/institutionen/verwaltung/ekud/avs/Volksschule/Lektionentafeln_ab_2018_19_VV_de.pdf). Zaakcentowano społeczne, kształcące i osobowe znaczenie zajęć z tego zakresu. Podkreślono, że w dzisiejszym świecie szczególną rolę odgrywają wzornictwo i technika. Podejmując działalność techniczną, uczniowie stykają się z wytworami, procesami i rozwiązaniami technicznymi oraz poznają ich kulturowe, ekonomiczne i ekologiczne znaczenie. Wzięto pod uwagę, iż dzieci mają potrzebę kształtowania własnego otoczenia. Wykonują różne przedmioty i zgodnie z własnymi wyobrażeniami wykorzystują je w aranżacji otaczającej ich przestrzeni. Podkreślono, iż dzieci przeżywają stojące przed nimi problemy i zadania. Mają emocjonalny stosunek do podejmowanych przedsięwzięć i dokonywanych zmian. Podejmując tego typu aktywności, rozwijają zdolności, kształtują umiejętności oraz rozwijają poczucie estetyki. Uczą się także opisywać, dokumentować i oceniać przebieg procesu twórczego oraz jego efekty.

Duże znaczenie ma konfrontowanie zamierzanych działań z możliwościami ich realizacji (https://gr-d.lehrplan.ch/lehrplan_printout.php?e=1&fb_id=7). Należy nadmienić, że struktury planów nauczania (*Fachbereichs lehrpläne*) obu wymienionych wyżej przedmiotów są takie same. Uwzględniają one trzy obszary kompetencji (*Kompetenzbereiche*): percepcja i komunikowanie się (*Wahrnehmung und Kommunikation*), procesy i produkty (*Prozesse und Produkte*) oraz konteksty i orientacja (*Kontexte und Orientierung*). Różnice uwidoczniają się natomiast w specyficznych aspektach obu przedmiotów. W zakresie pierwszego obszaru kompetencji w odniesieniu do przedmiotu *Textiles und Technisches Gestalten* wyróżnia się m.in. rozwijanie wyobraźni, spostrzeganie wielozmysłowe, uważną obserwację, prezentację i komunikację. W zakresie drugiego obszaru kompetencji m.in. zapisano: gromadzenie danych i ich porządkowanie, eksperymentowanie, planowanie i wytwarzanie. W zakresie trzeciego obszaru kompetencji uwzględniono: produkcję i rozwój, wytwarzanie i zastosowanie, rzemiosło i przemysł, urządzenia i ich obsługę. Nabywanie kompetencji odnoszących się do rozumienia techniki powiązано z realizacją treści z obszarów: Przyroda, człowiek i społeczeństwo (*Natur, Mensch und Gesellschaft*), względnie Przyroda i technika (*Natur und Technik*). Podkreślono, że przy planowaniu realizacji założeń tego przedmiotu szkolnego bierze się pod uwagę otoczenie, zainteresowania i dotychczasową wiedzę dzieci. Praca dydaktyczno-wychowawcza uwzględnia takie kręgi tematyczne, jak: Zabawa/Czas wolny, Ubiór/Moda, Budownictwo/Mieszkalnictwo, Mechanika/Transport, Energia/Elektryczność. Kręgi tematyczne zawierają istotne społecznie zagadnienia z zakresu wzornictwa i techniki, które są przedmiotem aktywności poznawczej i działaniowej uczniów.

Nauczyciele ustalają zadania dydaktyczne, które umożliwiają uczniom nabywanie określonych umiejętności, wiadomości i postaw (<https://gr-d.lehrplan.ch/index.php?code=e|7|5>). W cyklu pierwszym (klasa I i II) proces nauczania zorientowany jest na działanie. Podczas obróbki różnych materiałów uczniowie angażują ręce i wykorzystują pierwsze narzędzia. Doświadczają przy tym, ile wysiłku wymaga wykonanie określonej operacji technologicznej. Ćwiczą koordynację wzrokowo-ruchową. Zwrócono uwagę, iż zadania wytwórcze realizowane przez dzieci tych grup wiekowych powinny spełniać określone wymagania. Muszą one uwzględniać ich rozwój poznawczy, motoryczny i emocjonalny. Zaznaczono, że różne sposoby ręcznego kształtowania materiałów stanowią bodziec do dziecięcej działalności wytwórczej. Wraz ze stopniowym łączeniem kolejnych materiałów rodzą się podczas ich pracy nowe pomysły, wyobrażenia czy też powstaje określony produkt. W trakcie aktywności działania uczniowie mają możliwość wypowiedzania się na temat realizowanego zadania. Dzięki temu wzbogacają swoje słownictwo, kształtują nowe pojęcia, uczą się logicznego myślenia. (<https://gr-d.lehrplan.ch/index.php?code=a|7|2|2|2|1>).

		2. Zyklus			
		Primarstufe			
Fachbereiche	Fächer	3. Klasse	4. Klasse	5. Klasse	6. Klasse
Sprachen	Deutsch	5	5	5	5
	Italienisch (Romanisch)	3	3	2	2
	Englisch			2	2
Mathematik		5	5	5	5
Natur, Mensch, Gesellschaft	Natur, Mensch, Gesellschaft	4	4	4	4
	Ethik, Religionen, Gemeinschaft (mit Lebenskunde)	1	1	1	1
Gestalten ¹	Bildnerisches Gestalten	1	1	2	2
	Textiles und Technisches Gestalten ²	3	3	2	2
Musik		2	2	2	2
Bewegung und Sport		3	3	3	3
	Medien und Informatik			1	1
	Religion	1 ³	1 ³	1 ³	1 ³
Pflichtlektionen		27	27	29	29

Rysunek 2. Wykaz obowiązkowych przedmiotów w szkołach niemieckojęzycznych z jednym językiem obcym od klasy III

Źródło: https://www.gr.ch/DE/institutionen/verwaltung/ekud/avs/Volksschule/Lektionentafeln_ab_2018_19_VV_de.pdf.

W cyklu drugim (klasa III, IV, V, IV) warto zwrócić uwagę na zakres treści odnoszący się do wymienionych wyżej trzech obszarów kompetencji. Szczególnie interesujące wydają się być treści z zakresu obszaru drugiego (procesy i pro-

dukty), na realizację którego przeznaczają się nawijając czasu. Podkreśla się znaczenie rozumienia przez uczniów stawianych im zadań, umiejętności wysuwania idei rozwiązania, zbierania danych, ich porządkowania i wartościowania. Istotną rolę przypisuje się samodzielnemu planowaniu wykonania zadania oraz jego realizacji. Uczniowie mają sposobność poznania funkcji określonych przedmiotów i zbudowania własnych konstrukcji z kręgów tematycznych: Zabawa/Czas wolny, Ubiór/Moda, Budownictwo/Mieszkalnictwo, Mechanika/Transport, Energia/Elektryczność. Projektują i wykonują takie przedmioty, jak: figury do odgrywania różnych ról, lalki, pluszaki, ozdoby, ramki na zdjęcia, naczynia, pojemniki, huśtawki, tratwy, koła wodne itp. Mają przy tym możliwość wyboru materiału, formy, barwy. Uczą się posługiwania narzędziami do obróbki ręcznej oraz celowego i bezpiecznego korzystania z wybranych urządzeń mechanicznych i elektrycznych.

W cyklu trzecim (klasa I, II, III *Sekundarstufe* I), obejmującym siódmy, ósmy i dziewiąty rok edukacji szkolnej, treści przedmiotu *Textiles und Technisches Gestalten* są znacznie rozbudowane. Występują tu m.in. zagadnienia z zakresu energetyki i robotyki. W toku nauczania uczniowie poznają maszyny i środki transportu oraz projektują i wykonują ich działające modele. Wzbogacają swoje słownictwo i posługują się terminologią techniczną w różnych sytuacjach szkolnych i pozaszkolnych. Starają się porównywać i oceniać z różnych punktów widzenia fabrycznie wykonane przedmioty. Mają możliwość zaprojektowania formy i motywów na powierzchnię wykonywanych przedmiotów (np. ornamentyki i logo). Dokumentują i prezentują również własną działalność wytwórczą. Tworzą portfolio swoich dokonań, journales, wystawy prac. Dokonują kwerend pod kątem kulturowych i historycznych aspektów określonych przedmiotów oraz procesów i prezentują efekty swoich dociekań (https://gr-d.lehrplan.ch/lehrplan_printout.php?k=1&fb_id=7).

Podsumowanie

Na zakończenie warto odnotować, że dużym zainteresowaniem wśród nauczycieli szwajcarskich cieszy się w pracy dydaktyczno-wychowawczej (z odniesieniem w swojej nazwie do stolicy Gryzonii) tzw. model churnecki (*Churermodell*). Jego celem jest podniesienie poziomu efektywności procesu nauczania. Thöny, odwołując się do pedagogiki otwartej, zaznacza, iż proces nauczania wymaga odpowiednich struktur. Przywołuje opinie, w których podkreśla się takie walory tego modelu, jak: indywidualne wsparcie w uczeniu się, edukacja włączająca, rozwijanie zdolności wychowanków. W odniesieniu do uczniów klas młodszych wymienia się: zwiększoną motywację do uczenia się, bardziej efektywne wykorzystanie czasu przeznaczonego na dane zajęcia, zredukowanie do minimum prac domowych dzieci. Przybliżając model churnecki, autor wskazuje na jego cztery punkty. Są to: aranżacja sali (*die Gestaltung des Schul-*

zimmers), wprowadzenie – uczniowie siedzą wokół nauczyciela (*Inputs im Kreis*), uczenie się zgodne z podjętymi zadaniami dydaktycznymi (*Lernen mit Ler-naufgaben*), swobodny wybór przez uczniów miejsc w sali do pracy własnej (*freie Arbeitsplätze*). Jako przykład do urządzenia sali szkolnej podaje się sale w przedszkolach. Uczniowie powinni mieć możliwość pracy indywidualnej, zespołowej i grupowej. W związku z tym dobór stolików i ich usytuowanie w klasie powinno uwzględniać różne kombinacje. Zakłada się, że wprowadzenie nauczyciela nie powinno trwać dłużej niż 12–15 minut. Po tym czasie uczniowie samodzielnie, względnie wspólnie z innymi podejmują się rozwiązania przygotowanych przez nauczyciela zadań. Zadania te są zróżnicowane pod względem stopnia trudności. Uczniowie sami decydują, jakie zadanie podejmują i w którym miejscu sali będą pracować. Stopień kierowniczej roli nauczyciela uwzględnia różne fazy zajęć i w trakcie ich trwania przyjmuje różne formy (Thöny, 2017a, s. 9–13). Thöny podnosi znaczenie aranżacji sali szkolnej do rangi trzeciego pedagoga. Uważa, iż w omawianym modelu przedstawia się ona jako „krajobraz służący uczeniu się” (*Lernlandschaft*). Widoczne jest wielkie koło, wokół którego siadają uczniowie, oraz stoliki jako różne miejsca pracy. Aranżacja sali jest więc w tym przypadku pierwszym organizacyjnym zadaniem personelu szkolnego (Thöny, 2017b, s. 16).

Literatura

- Baer, R. (2005). *Die Schweiz und ihre 26 Kantone*. Rzeszów, Satz/LayoutundDruck: Poligrafia Wyższego Seminarium Duchownego w Rzeszowie.
- Fisher, T. (2008), *Szwajcaria*. Warszawa, Hachette Livre Polska.
<https://www.gr.ch/DE/kanton/Seiten/Ueberblick.aspx> (5.05.2019).
https://www.gr-lex.gr.ch/frontend/versions/.../download_pdf_file? (6.05.2019).
<https://www.grisun.ch/graubuenden> (12.03.2019).
https://www.gr.ch/DE/institutionen/verwaltung/ekud/avs/Volksschule/Lektionentafeln_ab_2018_19_VV_de.pdf (6.05.2019).
<https://gr-d.lehrplan.ch/index.php?code=e|7|5> (7.05.2019).
<https://gr-d.lehrplan.ch/index.php?code=a|7|2|2|2|1> (7.05.2019).
https://gr-d.lehrplan.ch/lehrplan_printout.php?k=1&fb_id=7 (7.05.2019).
- Im Hof, U. (2001). *Geschichte der Schweiz*. Stuttgart, Berlin, Koeln: Verlag W. Kohlhammer.
- Thöny, R. (2017a). Churermodell- mit Struktur und Haltung zur Oeffnung des Unterrichts. *SCHULE konkret*, 6, 9-13.
- Thöny, R. (2017b). Dem Lernen Raum geben. Das Churermodell nimmt den Kindergarten als Vorbild fuer die Schule. *4 bis 8, 1*, 16-19.